सत्यमेव जयते
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

जिल्हा विशेष लेखापरीक्षक वर्ग-१

सहकारी संस्था, धुळे

– महत्वाची सुत्रे व रेशो –
(Formulas & Ratio’s)

- अनुक्रमणिका -

1) CRR (Cash Reserve Ratio) - (रोख राखीव प्रमाण)

2) SLR (Statutory Liquidity Ratio) - (वैधानिक तरलता प्रमाण) -

3) CRAR (Capital to Risk Weighted Assets Ratio) - (भांडवल पर्याप्तता) -

4) Net Worth - (नक्त मुल्य) -

5) All Reserves = राखीव निधी + मुक्त निधी + इतर निधी

6) C. D. Ratio (Cash Deposit Ratio) - (कर्ज व ठेवी यांचे प्रमाण)

7) Gross NPA (Non Performing Assets) - (ढोबळ अनुत्पादक कर्ज) -

8) Net NPA (Non Performing Assets) - (नक्त अनुत्पादक कर्ज) -

9) CASA Deposit (Current A/c's & Saving A/c's)- (कमी व्याजदराच्या ठेवी)

- विवेचन -

1) CRR (Cash Reserve Ratio)- रोख राखीव प्रमाण कसा काढतात :-

एकूण NDTL (Net Demand & Time Liabilities) निव्वळ मागणी आणि वेळ अधिनता

A) All Reserve & Provisions

B) All Deposit वजा FDR Advance, All Society Reserve Fund

C) Borrowings (उचल कर्ज)

D) Other Liabilities

वरील, A + B + C + D यांची एकूण बेरीज व त्या रक्कमेचा 4.50% पर्यंतची रक्कम CRR म्हणून रोखीने (Cash) बँकेचे मुख्यालय अथवा शाखांमध्ये ठेवली जाते.

एकूण NDTL च्या 4.50% (As per Reserve Bank of India Rules & Regulation timely)

= Cash Balance + ATM Balance + Micro ATM Balance + MSC Bank Current Balance + Notified Banks (SBI, IDBI and Other Notified Bank Current Balance) यांची एकूण रक्कम. (पतसंस्थाबाबत, संस्थेच्या पोट नियमाप्रमाणे)

2) SLR (Statutory Liquidity Ratio)

वैधानिक तरलता प्रमाण कसे काढतात :-

एकूण NDTL ठेवीच्या 18%

(As per Reserve Bank of India Rules & Regulation timely)

- राज्य शासन व केंद्र शासन कर्ज रोख्यात (Govt. Securities) केलेली गुंतवणूक ही एकूण NDTL ठेवीच्या रक्कमेच्या 18% असावी.

3) CRAR (Capital to Risk Weighted Assets Ratio) (भांडवल पर्याप्तता):-

जोखीमयुक्त मालमत्तेचे पर्याप्त भांडवलाशी असलेले प्रमाण :-

(I) Tier 1st मध्ये येणारे घटक (बँकेचे प्रथमस्तर भांडवल)

I) बँकेचे एकूण वसुल भाग भांडवल = A) राज्य शासनाचे, B) सहकारी संस्थाचे,
C) वैयक्तीक सभासदांचे (A+ B+ C यांची बेरीज)

II) बँकेचा एकूण राखीव निधी

III) इतर निधी :- (उदा. कृषी पत स्थैर्य निधी, सिंचन विकास निधी, इमारत निधी, लाभांस समिकरण निधी, गुंतवणूक चढ उतार घसारा निधी व मंजूर पोटनियमाप्रमाणे उभारलेले निधी इ.)

IV) बँकेचे नक्त भांडवल (बँकेचे प्रथमस्तर भांडवल)= (Net Capital) + (Net Worth)

(I +II + III) वजा (-) A) बँकेचा संचित तोटा
B) अपुर्ण तरतूदी

3) CRAR (Capital to Risk Weighted Assets Ratio) (भांडवल पर्याप्तता):-

जोखीमयुक्त मालमत्तेचे पर्याप्त भांडवलाशी असलेले प्रमाण :-

(II) Tier 2nd मध्ये येणारे घटक (बँकेचे दिवितीय स्तर भांडवल)

I) बँकेच्या एकूण स्थावर मालमत्तेच्या पुनर्वमूल्यांकनाच्या 45% रिझर्व्ह घ्यावा. (Revaluation Reserve)

II) उत्पादीत मालमत्ता (Standard Assets) (0.25% शेती कर्ज, 0.40% बिनशेती कर्जे) तरतूदीची रक्कम घ्यावी.

III) गुंतवणूक घसारा निधी इ. घटकांचा समावेश होतो.

बँकेचे प्रथमस्तर भांडवल + बँकेचे दिवितीय स्तर भांडवल = एकूण भांडवल पर्याप्ततेसाठी लागणारा निधी

Capital Funds & Risk Asset Ratio

I) Capital Funds

(A) Tier I Capital Elements

(a) Paid – Up Capital

(b) Reserves & Surplus

1. Statutory Reserves
2. Free Reserves
   - Building Fund
   - Agri Cr Stabilstation Fund
   - Dev Irrigation Fund
   - Dividend Equalisation

(c) Surplus in Profit & Loss A/c as assessed

Total of Tier I Capital (a+b)

Capital Funds & Risk Asset Ratio

I) Capital Funds

(B) Tier II Capital Elements

(i) Revaluation Reserves

(ii) Standard assets prov

(iii) Invest Fluctuation

(iv) Spl. Reserve

(v) Subordinated debts

Tier II Capital Elements = (i + ii + iii + iv + v)

(I) Total Capital Funds = (A) Tier I + (B) Tier II

Capital Funds & Risk Asset Ratio

(II) Risk Assets

(a) Items (To Tally with Part 'B')

i) Cash & Bank Balance

ii) Investments

iii) LOANS AND ADVANCES

iv) Other Assets – 1. Land & Building 2. Furmiture & Fixtures & Motor Vechicles

v) Interest Subvention receivable form Govt.

vi) Other Interest Receivable – Loans

vii) All Other Assets

(b) (To Tally with Part 'C')

(c) Total Risk Weighted Assets (a+b)

(III) Percentage of Capital Funds to Risk – Weighted Assets =

[(I) Capital Funds (A+B) / (II) Risk Assets] X 100

4) नक्त मुल्य (Net Worth) :-

I) बँकेचे एकूण वसुल भाग भांडवल =

A) राज्य शासनाचे + B) सहकारी संस्थाचे + C) वैयक्तीक सभासदांचे

II) बँकेचा एकूण राखीव निधी

III) इतर निधी :- (उदा. कृषी पत स्थैर्य निधी, सिंचन विकास निधी, इमारत निधी, लाभांस समिकरण निधी, गुंतवणूक चढ उतार घसारा निधी इ.)

(I +II + III) वजा (-) A) बँकेचा संचित तोटा.

B) अपुर्ण तरतूदी

IV) बँकेचे नक्त मुल्य (Net worth)

5) एकूण निधी (Reserve)= मुक्त निधी + इतर तरतूदी

A) मुक्त निधी :- 1) कृषी पतस्थैर्य निधी, 2) सिंचन विकास निधी, 3) इमारत निधी,
4) लाभांश समिकर निधी, 5) गुंतवणूक चढउतार घसारा निधी इ.

B) तरतूदी (Provisions) :-

1) अनुत्पादक कर्ज (As per IRAC NORMS) As per RBI Guidelines.
(Income Recognisation & Accounting Standards)

2) थकीत व्याज

3) उत्पादीत कर्जे तरतूदी (चालू कर्जे) ,(0.25% शेती कर्ज),
(0.40% बिनशेती कर्जे) तरतूदीची रक्कम घ्यावी.

4) अफरातफर रक्कमेची तरतूद

5) कर्मचाऱ्यांच्या देय रक्कम देण्याची तरतूद उदा. ग्रॅच्युईटी, बोनस, बक्षिसे.

6) इतर मालमत्ता देणे तरतूद

7) घसारा

6) C.D. Ratio (Credit Deposit Ratio) कसा काढतात :-
(कर्ज व ठेवी यांचे प्रमाण)

A) **बँकेचे सर्व प्रकारचे येणे कर्ज** उदा :- अल्प मुदत शेती, बिनशेती, मध्यम मुदत शेती बिनशेती,
दिर्घ मुदत शेती, बिनशेती, कॅश क्रेडीट, कर्मचाऱ्यांचे येणे कर्ज
(बँकेने वाटप केलेले संपूर्ण कर्जासह)

B) **बँकेच्या एकूण सर्व प्रकारच्या ठेवी** :- बचत ठेवी, चालू ठेवी, मुदत ठेवी, मुदत संपलेल्या ठेवी,
सहकारी संस्थांच्या सर्व प्रकारच्या ठेवी,
जिल्हा परिषद / पंचायत समितीच्या ठेवी इ.

C.D. Ratio सुत्र = ((A) एकूण येणे कर्ज / (B) एकूण सर्व प्रकारच्या ठेवी **)** X 100

उदा. (600 कोटी / 1000 कोटी) X 100 = 60% C. D. Ratio प्रमाण

7) Gross NPA (ढोबळ अनुत्पादक कर्ज) :-

एकूण अनुत्पादीत मालमत्ता यांचे गुणोत्तर काढण्याचे सुत्र –

- एकूण कर्ज = पतसंस्थेची एकूण असणारी कर्ज रक्कम
- ढोबळ एन.पी.ए. = एन.पी.ए. स्टेटमेंट प्रमाणे आलेले एकूण एन.पी.ए.
- येणे व्याज = ताळेबंदात दाखविलेली येणे व्याजाची रक्कम
- तरतुद = ताळेबंदात दाखविलेली एन.पी.ए. तरतुदीची एकूण रक्कम
- निव्वळ कर्ज = एकूण कर्ज – येणे व्याज – केलेली तरतूद
- निव्वळ एन.पी.ए. = ढोबळ कर्ज – येणे व्याज – केलेली तरतुद

7) Gross NPA (ढोबळ अनुत्पादक कर्ज) :-

सुत्रे : (Gross NPA %)

ढोबळ एन.पी.ए. टक्केवारी = (ढोबळ एन.पी.ए. / एकूण कर्ज) x 100

8) Net NPA (निव्वळ अनुत्पादक कर्ज) :-

सुत्रे : (Net NPA %)

निव्वळ एन.पी.ए. टक्के = (निव्वळ एन.पी.ए. / निव्वळ कर्ज) x 100

9) CASA Deposit :- (कर्म□ व्याजदराच्या □□□)

CA = Current A/c चालू ठेवी (बिगर व्याजदराच्या ठेवी)

SA = Saving A/c बचत ठेवी (कमी व्याजदराच्या ठेवी)

बँकेच्या एकूण ठेवी रु.1000 कोटी पैकी -

A) CA = Current A/c (□□□□□□□) - 150 कोटी

B) SA = Saving A/c (□□□ □□□) - 350 कोटी

C) Fix Deposit (□□□ □□□) - 500 कोटी

□□□□ :- 1000 कोटी

9) CASA Deposit :- ([illegible] व्याजदराच्या [illegible])

CA + **SA** = **CASA**

A) Current A/c चालू ठेवी + **B)** Saving A/c बचत ठेवी = एकूण कासा ठेवी

150 कोटी + 350 कोटी = 500 कोटी

(एकूण ठेवी / एकूण कासा ठेवी) X 100 = एकूण ठेवीशी कासा ठेवीचे प्रमाण

1000 कोटी / 500 कोटी X 100 = 50%

10) आपली बँक सक्षम करणेसाठी आवश्यक गुणोत्तरे

नागरी सहकारी बँकांवरील रिझर्व बँकेचे नियंत्रण दिवसेंदिवस वाढत आहे.या वाढत्या नियंत्रणांना तोंड देणेसाठी व आपली बँक अधिकाधिक सक्षम करणेसाठी संचालक मंडळ व वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी जास्तीत जास्त प्रयत्नशील राहणे आवश्यक आहे.

आपल्या बँकेचा ताळेबंद व नफा-तोटा पत्रक अधिकाधिक पारदर्शक व गुंणवत्तापुर्ण करण्यासाठी व त्यामुळे अधिकाधिक नफा क्षमता प्राप्त करणेसाठी खाली नमूद केलेली गुणोत्तरे वापरुन बँकेच्या आर्थिक पत्रकांचे (ताळेबंद व नफा-तोटा पत्रक) परिक्षण केल्यास आपल्या कामकाजातील कोणत्या बाबींवर अधिक लक्ष केंद्रीत करणे आवश्यक आहे, ते लक्षांत येईल. याप्रमाणे आवश्यक उपाय योजना करुन आपल्या बँकेला Financial Sound and Well Manage (FSWM BANK) करणेसाठी या गुणोत्तरांचा वापर करता येईल.

अ.क्र	□□□□□	गुणोत्तरे	आदर्श प्रमाण
1	स्वनिधीचे खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण	(स्वनिधी ÷ खेळते भांडवल) × 100	किमान 15%
2	स्वनिधीचे गतसालाशी वाढीचे प्रमाण	(स्वनिधीची वाढ ÷ गतसालातला स्वनिधी)× 100	किमान 7.5%
3	निव्वळ एनपीए चे प्रमाण	(निव्वळ एनपीए ÷ निव्वळ कर्ज) × 100	3% चे आत
4	ढोबळ एनपीए चे प्रमाण	(ढोबळ एनपीए ÷ ढोबळ कर्ज) × 100	7% चे आत
5	सरासरी ठेव वाढीचे प्रमाण	(सरासरी ठेव वाढ ÷ गतसालातील सरासरी ठेव) × 100	15%
6	मिळालेल्या व्याजाचे कर्जाशी प्रमाण	(एकूण मिळालेले व्याज ÷ एकूण कर्ज) × 100	किमान 12%
7	निव्वळ नफ्याचे सरासरी खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण	(निव्वळ नफा ÷ सरासरी खेळते भांडवल) × 100	किमान 1%
8	निव्वळ नफ्याचे कर्ज + गुंतवणूकीशी प्रमाण	(निव्वळ नफा ÷ कर्ज + गुंतवणूक) × 100	किमान 1.25%
9	निव्वळ नफ्याचे स्वनिधीशी प्रमाण	(निव्वळ नफा ÷ स्वनिधी) × 100	किमान 10%
10	व्याजातील सरासरी मार्जीन	सरासरी ठेवीवर दिलेले व्याज –सरासरी कर्जावरील मिळालेले व्याज	किमान 3%

□.क्र	□□□□□	गुणोत्तरे	आदर्श प्रमाण
11	शिल्लक नफा व सर्व निधीस वर्ग केलेल्या नफ्याचे प्रमाण	(शिल्लक नफा व निधीस वर्ग नफा ÷ निव्वळ नफा) × 100	किमान 70%
12	व्यवसायातील नफ्याचे प्रमाण	(व्यवसायातील नफा ÷ सरासरी खेळते भांडवल) × 100	किमान 1%
13	व्यवस्थापन खर्चाचे सरासरी खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण	(व्यवस्थापन खर्च ÷ सरासरी खेळते भांडवल) × 100	2% चे आत
14	कर्जाचे ठेवींशी प्रमाण (CD Ratio)	(कर्ज ÷ एकूण ठेवी) × 100	65% ते 70%
15	मुदत ठेवींचे एकूण ठेवींशी प्रमाण	(एकूण मुदत ठेवी ÷ एकूण ठेवी) × 100	जास्तीत जास्त 60%
16	अनुत्पादक गुंतवणुकांचे प्रमाण	(अनुत्पादक गुंतवणूक ÷ एकूण गुंतवणूक) × 100	4% पेक्षा कमी
17	नफ्याचे उत्पन्न देणाऱ्या सरासरी संपत्तीचे प्रमाण (Return on average earning assets)	(निव्वळ नफा ÷ सरासरी उत्पन्न देणारी संपत्ती) × 100	1.25%
18	नफ्याचे सरासरी स्वनिधीशी प्रमाण (Return on average owned Funds)	(निव्वळ नफा ÷ सरासरी स्वनिधी) × 100	20%
19	निव्वळ व्याजातील दुरावा (Net interest Margin)	(निव्वळ व्याज – निव्वळ व्याज खर्च ÷ सरासरी उत्पन्न देणारी संपत्ती) × 100	किमान 4%
20	बिगर व्याज उत्पन्नाचे सरासरी संपत्तीशी प्रमाण (Ratio on Non interest Income to Non Interest Expenditure)	(बिगर व्याज उत्पन्न ÷ सरासरी उत्पन्न देणारी संपती) × 100	40%

□.व्र	□□□□□	गुणोत्तरे	आदर्श प्रमाण
21	खर्च उत्पन्न प्रमाण (Cost Income Ratio)	(बिगर व्याज खर्च ÷ निव्वळ एकूण उत्पन्न) × 100	50%
22	भांडवल पर्याप्तता (CRAR)	(Capital Fund ÷ Risk weighted Assets) × 100	किमान 9%
23	प्रति कर्मचारी उत्पादकता	(एकूण व्यवसाय ÷ एकूण कर्मचारी) × 100	किमान 4 कोटी
24	उत्पननाचे खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण	(एकूण उत्पन्न ÷ खेळते भांडवल) × 100	किमान 11%
25	निव्वळ नफ्याचे एकूण उत्पन्नाशी प्रमाण	(निव्वळ नफा ÷ एकूण उत्पन्न) × 100	किमान 10%
26	कर्मचारी खर्चाचे एकूण उत्पन्नाशी प्रमाण	(कर्मचारी खर्च ÷ एकूण उत्पन्न) × 100	जास्तीत जास्त 15%
27	व्यवस्थापन खर्चाचे एकूण उत्पन्नाशी प्रमाण	(व्यवस्थापन खर्च ÷ एकूण उत्पन्न) × 100	जास्तीत जास्त 10%
28	व्यवस्थापन खर्चाचे खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण	(व्यवस्थापन खर्च ÷ खोळते भांडवल) × 100	जास्तीत जास्त 2%
29	ढोबळ नफ्याचे खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण	(ढोबळ नफा ÷खेळते भांडवल) × 100	किमान 2.5%
30	NPA Provision Coverage Ratio	(BDDR ÷ Total NPA) × 100	किमान 70%

□.क्र	□□□□□	गुणोत्तरे	आदर्श प्रमाण
31	Deposit Coverage Ratio	DICGC करता पात्र ठेवी (5 लाखाचे आतील ठेवी) ÷ एकूण ठेवी × 100	70% पेक्षा जास्त असावे.
32	उत्पन्नाचे ठेवींशी प्रमा	(उत्पन्न ÷ ठेवी) × 100	किमान 12%
33	खर्चाचे ठेवींशी प्रमाण	(खर्च ÷ ठेवी) × 100	जास्तीत जास्त 10%
34	CASA ठेवींचे एकूण ठेवींशी प्रमाण	(सेव्हींग +करंट खात्यातील ठेवी ÷एकूण ठेवी)× 100	40%
35	उत्पन्नात दिलेले व्याज	(दिलेले व्याज ÷ एकूण उत्पन्न) × 100	60% पेक्षा कमी
36	तरतुदींचे उत्पन्नाशी प्रमाण	(तरतुदी ÷एकूण उत्पन्न) × 100	4% पेक्षा कमी
37	Cost of funds	(Int.paid on Deposit) + (int.paid on borrowing) --× 100 Average deposit + Average borrowing	जास्तीत जास्त 5 %
38	वसुल भांडवलाचे खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण	(वसुल भांडवल ÷ खेळते भांडवल) × 100	जास्तीत जास्त 8%
39	थकबाकीचे कर्जाशी प्रमाण	(थकबाकी ÷ एकूण कर्ज) × 100	किमान 5%
40	व्याजातील निव्वळ दुरावा	मिळालेले व्याज – दिलेले व्याज	किमान 4%

□. क्र	□□□□□	गुणोत्तरे	आदर्श प्रमाण
41	कर्जावरील पर्याप्त परतावा	(मिळालेले व्याज ÷ एकूण कर्ज) × 100	10% ते 14%
42	हातातील रोख रक्कमेचे एकूण ठेवींशी प्रमाण	(रोख रक्कम ÷ एकूण ठेवी) × 100	कमाल 1%
43	इतर खर्चाचे ठेवींशी प्रमाण	(इतर खर्च ÷ एकूण ठेवी) × 100	1%
44	निव्वळ नफ्याचे एकूण उत्पन्नाशी प्रमाण	(निव्वळ नफा ÷ एकूण उत्पन्न) × 100	10%
45	कर्मचारी खर्चाचे खेळत्याभांडवलाशी प्रमाण	(कर्मचारी खर्च ÷ खेळते भांडवल) × 100	2% चे आत
46	Return on Assets	(निव्वळ नफा ÷ सरासरी जिंदगी) × 100	किमान 1%
47	Return on Equity	(Net Profit ÷ Equity) × 100	किमान 8%
48	प्रती कर्मचारी नफ्याचे प्रमाण	(ढोबळ नफा ÷ एकूण कर्मचारी) × 100	किमान 2 लाख
49	Interest Paid	Average yield on advances --------------------------× 100 Cost of Deposit	3%
50	Average yield Total Interest Income	Total Interest Income ---------------------------× 100 Average earning assets	10% पेक्षा जास्त

-सादरकर्ते –

धिरज चौधरी

जिल्हा विशेष लेखापरीक्षक

सहकारी संस्था, धुळे

Thank You